

Jarosław Wąsowicz

Symposium naukowe : "Działalność muzeów i archiwów kościelnych - nowe wyzwania" : (Poznań, 14 września 2007)

Seminare. Poszukiwania naukowe 25, 536-539

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

dem raczej do wstydu niż do chluby), domaga się ponownego wyeksponowania jako symbolu odrzucenia się wspólnoty katolickiej w Szwecji. Biskup podzielił się także osobistym odczuciem, że słuchając wystąpień osób przedstawiających fakty z życia Królowej Josephiny, słuchał opisu życia osoby głęboko wierzącej, prawdziwej córki Kościoła i nie zawahał się stwierdzić, „że może nawet świętej”.

Po zamknięciu części wystąpień, nastąpiła druga część koncertowa. Zaprezentowano kolejną porcję doskonałej muzyki dworskiej autorstwa rodziny królewskiej. Były to następujące utwory: *Louisa-Wals* – kompozycji księżnej Eugenii (1862 r.); *Till wågen* – duet na sopran i alt skomponowany przez księżnę Eugenię (1862 r.); *Sång Orden af Tibell* – skomponowany przez księżnę Eugenię (1862 r.); *Sång till aftonstjärnan* – skomponowany przez księcia Gustava (1863 r.) do słów Runeberga; *En Mänckenstund* – skomponowany przez księcia Gustava (1844 r.) do słów Sättherberg'a; *Tullgarns Galop* – skomponowany na piano-forte przez księżną Eugenię, przeznaczony na bal królewski 28.01.1856 roku; *Hymn urodzinowy dla Matki-Królowej od dzieci* – skomponowany przez księżną Karla i Eugenię na bal urodzinowy w 14.03.1846 roku.

Oprawę muzyczną sympozjum przygotował zespół muzyków sztokholmskich: Piano – Simon Törnqvist (Kungliga Musikhögskolan i Stockholm), sopran – Nadja Kolečka (Operahögskolan i Göteborg), tenor – Love Enström (znany i popularny sztokholmski śpiewak operowy), flöjt – Ivona Grbavac (Nordiska Musikgimnasiet). Grupie przewodziła i dyrygowała, a przy niektórych utworach także akompaniowała, Elizabeth von Waldstein (Musikhögskolan i Wien, Kungliga Musikhögskolan i Stockholm, a także kierowniczką i dyrygentką chóru katedralnego w Sztokholmie).

Ks. Mariusz Chamarczuk SDB
Salezjański Ośrodek Dokumentacji
Duszpasterstwa w Sztokholmie (SODD)

SYMPOZJUM NAUKOWE

DZIAŁALNOŚĆ MUZEÓW I ARCHIWÓW KOŚCIELNYCH – NOWE WYZWANIA

(Poznań, 14 września 2007)

W związku z otwarciem odnowionych po remoncie budynków Muzeum Archidiecezjalnego i Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu (AAP) zorganizowano sesję naukową pod hasłem „Działalność muzeów i archiwów kościelnych – nowe wyzwania”. Odbyła się ona w dniu 14 września 2007 r. w gmachu muzeum. Honorowy patronat nad tym spotkaniem naukowym przyjęli: Papieska Komisja ds. Kościelnych Dóbr Kultury, Arcybiskup Metropolita Poznański Stanisław Gądecki oraz Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego Kazimierz Ujazdowski.

Spotkanie rozpoczęło się Mszą św. koncelebrowaną w kaplicy Arcybiskupiego Seminarium Duchownego w Poznaniu pod przewodnictwem abpa Stanisława Gądeckiego. Ksiądz Arcybiskup dokonał również uroczystego otwarcia sympozjum w gmachu Muzeum Archidiecezjalnego. W tematykę sesji naukowej wprowadził ks. Roman Dworecki – dyrektor AAP. W pierwszej części sympozjum, którą poprowadził ks. prof. Anzelm Weiss (KUL), uczestnicy wysłuchali dwóch referatów.

Wiceprzewodniczący Papieskiej Komisji ds. Kościelnych Dóbr Kultury oraz Papieskiej Komisji ds. Archeologii Sakralnej w Watykanie – o. Michael John Zieliński OSBOLiv – wygłosił referat pt. „*I beni culturali nello svolgersi della missione della Chiesa*” (*Dobra kultury w posłannictwie Kościoła*). Ojciec Zieliński, Amerykanin polskiego pochodzenia, zatrzymał się najpierw nad aspektem teologicznym i duszpasterskim dóbr kultury. Odwołał się do nauczania Jana Pawła II, które jak to określił, okazało się decydujące w nakreśleniu obszaru, w jakim dobra kultury uwidaczniają się

w codziennym życiu Kościoła. Papież przyczynił się m.in. do zdefiniowania dóbr kultury jako pozostałych na służbie Kościołowi przede wszystkim w dziele ewangelizacji. W kolejnej części referatu prelegent uzasadniał pierwszeństwo kultu i katechezy w korzystaniu z dóbr kultury. Sztuka od zawsze towarzyszyła liturgii i katechezie Kościoła (oprawa architektoniczna, wewnątrz której sprawuje się Służbę Bożą, muzyka, śpiew), aby ją ubogacić, pogłębić jej wartości estetyczne i kulturowe. O. Zieliński podkreślił, że także dzisiaj istnieje potrzeba, aby „sztuka, a więc rzeźba, malarstwo, czy muzyka kontynuowały podobne posłannictwo w dziedzinie liturgii, czerpiąc ze skarbcza tradycji, bądź tworząc nowe arcydzieła”. Kontekst ewangelizacji przez dobra kultury poruszała kolejna część wystąpienia gościa z Watykanu, zatytułowana „Misja „ad gentes” realizowana poprzez sztukę”. Prelegent podkreślił, że w wyborze sposobów ewangelizacji nie można zejść z tej drogi, jaką jest droga wiary. W tym sensie wykorzystanie dóbr kultury musi sprzyjać rozwojowi wiary. O. Zieliński zauważył, że „treści religijne, uchwycone w widzialnych formach piękna, powinny rozbudzać pragnienie spotkania z Bogiem i zamieszkania w jego domu”. Następnie podkreślił konieczność dowartościowania dóbr kultury we własnych środowiskach, gdyż to pozwala wiernym czerpać z zastanego dziedzictwa wiary, uczyć się doświadczeniem poprzedników, ubogacać ich świadectwem wierności Chrystusowi. Dobra kultury w służbie wspólnoty chrześcijańskiej ilustrują jej wiarę przekazywaną z pokolenia na pokolenie i zachęcają, aby nieustannie tą wiarą żyć. Dlatego muzea i archiwa kościelne nie są tylko zwykłymi instytucjami otaczającymi opieką dobra kultury. Prelegent przypominał, że „Muzea nie są depozytem pozbawionych życia przedmiotów, lecz niewyczerpanym siedliskiem życia, dzięki któremu trwają nieprzerwanie ludzki geniusz i duchowość człowieka. Archiwa kościelne zaś nie tylko przechowują ślady ludzkich losów, także zachęcają do medytacji, w jaki sposób Boża Opatrzność działa na przestrzeni wieków”. Ostatnia część wykładu o. Michaela Johna Zielińskiego skoncentrowała się na zagadnieniu formacji osób odpowiedzialnych za kościelne dziedzictwo kultury. Zwrócił uwagę na to, by dowartościować ją zwłaszcza w czasie studiów seminaryjnych, gdyż to właśnie kapłani muszą wykazywać się największą troską o dobra im powierzone. Zdaniem o. Zielińskiego, trzeba także zadbać o formację ludzi świeckich w tym zakresie, zwłaszcza na uczelniach katolickich oraz zatroszczyć się o uwzględnianie religijnego charakteru dóbr kulturowych Kościoła przez państwowych konserwatorów i urzędników.

Kolejny referat na sympozjum wygłosił ks. bp Mariusz Leszczyński, dyrektor Wydziału Duszpasterskiego Kurii Biskupiej i Muzeum Diecezjalnego w Zamościu. Tytuł wystąpienia prelegenta brzmiał: „Muzea Kościelne w świetle listu okólnego Papieskiej Komisji ds. Dziedzictwa Kulturowego Kościoła p.t.: „Funkcja pastoralna muzeów kościelnych”. Ksiądz biskup omówił krótko najważniejsze dokumenty Kościoła odnoszące się do troski o dziedzictwo kulturowe. Przywołał m.in. *Konstytucję duszpasterską o Kościele w świecie współczesnym* Soboru Watykańskiego II, kanony Kodeksu Prawa Kanonicznego oraz dokumenty, instrukcje i listy skierowane do biskupów wydane przez Papieską Komisję do spraw Kościelnych Dóbr Kultury. W swoim referacie odniósł się do funkcji pastoralnych archiwów i muzeów kościelnych. Zauważył, iż dobra kultury mogą stanowić żywe świadectwo wyznawanej przez wieki wiary, pozwalają określić koleje losów ewangelizacji i wychowania chrześcijańskiego, skłaniają do refleksji nad działaniem Bożej Opatrzności. Ksiądz Biskup podkreślił także, że przez pamięć o wydarzeniach z przeszłości konkretyzuje się tradycja. Przypomniał słowa papieża Pawła VI przywołane w dokumencie komisji papieskiej: „*Funkcja pastoralna archiwów kościelnych*”, iż w archiwach są „*przechowywane ślady przejścia Pana*”. Odnosząc się do zbiorów muzealnych, podkreślił konieczność odczytywania w nich autentycznych, religijnych doświadczeń wiary ich autorów. Jeśli w ten sposób będzie oddziaływała na współczesnego człowieka działalność muzeów kościelnych, to znaczy, że są one dobrym narzędziem ewangelizacji i miejscem duchowej więzi z dorobkiem przodków.

Pierwszą część sympozjum zakończyły okolicznościowe przemówienia m.in. podsekretarza stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego – Krzysztofa Olendzkiego. Z okazji uroczystości otwarcia nowego gmachu dyrektor Archiwum Państwowego w Poznaniu Henryk Kry-

stek przekazał w darze Archiwum Archidiecezjalnemu zabytkową mapę. Po przerwie obradom przewodniczył ks. prof. Józef Marecki (PAT Kraków), wiceprezes Stowarzyszenia Archiwistów Kościelnych.

Drugą część sympozjum rozpoczął dr Herbert W. Wurster z Passau, przewodniczący Stowarzyszenia Archiwistów Kościoła Katolickiego przy Konferencji Episkopatu Niemiec. W swoim referacie przedstawił stan i funkcjonowanie archiwów kościelnych w Niemczech. Na rozkwit tych placówek miały wpływ zasadniczo dwie sprawy: dobra kondycja finansowa niemieckiego Kościoła i polityczne tendencje lat 60-tych ubiegłego stulecia, kiedy istniało realne zagrożenie przejęcia przez państwo kontroli nad kościelnymi dobrami kultury. Wywołało to determinację i przekonanie, że – jak mówił H. Wurster – „*tylko stworzenie profesjonalnej archiwistyki kościelnej, która mogłaby się równać z profesjonalną archiwistyką państwową, mogło zapobiec grożącemu ubezwłasnowolnieniu Kościoła w odniesieniu do jego własnych zabytków historii*”. Rozpoczęło się więc, po roku 1960, kształcenie kadry do pracy w archiwach kościelnych w zakresie historii, historii Kościoła, archiwistyki i teologii. Wielu z archiwistów diecezjalnych przygotowało prace doktorskie z tych dziedzin, a także zdobyło kwalifikacje archiwisty akademickiego w jednym z centrów państwowych. Dla koordynacji działań archiwów kościelnych powołano Komisję Główną Episkopatu ds. Archiwów Kościelnych i Komisję Merytoryczną Episkopatu ds. Archiwów Kościelnych, która w roku 1983 została przekształcona w Konferencję Federalną. Jest ona związana z Sekretariatem Konferencji Episkopatu Niemiec, konkretnie z Komisją Wiary i Nauczania. Prelegent zapoznał słuchaczy ze strukturą organizacyjną tej instytucji, której głównym zadaniem jest informacja i koordynacja działań między jej członkami oraz przygotowywanie nowych kadr do archiwów kościelnych. W ramach dokształcania kadr archiwalnych Konferencja organizuje m.in. co dwa lata 4. tygodniowe „*Kursy z Volkersbergu*”, warsztaty konserwatorskie oraz prowadzi działalność wydawniczą, która nie tylko podejmuje najważniejsze zagadnienia z archiwistyki, ale także dokumentuje spotkania szkoleniowe. Za wyjątkowo ważną publikację prelegent uznał wydany po raz drugi w 1991 r. „*Przewodnik po archiwach diecezjalnych Kościoła katolickiego w Niemczech*”. Podkreślił także, że Konferencja Archiwów Kościoła Katolickiego prowadzi współpracę z archiwami kościelnymi poza granicami Niemiec. W ostatniej części swojego referatu dr Wurster przedstawił naukowe projekty badawcze niemieckich archiwistów kościelnych, które w znacznej mierze koncentrują się na dziejach Kościoła w III Rzeszy i martyrologii duchowieństwa w tym okresie. Jednym z ważniejszych owoców realizacji takich projektów jest sztandarowe jak dotąd dzieło: „*Duchowieństwo i terror Hitlera. Studium biograficzne i statystyczne*”, które ukazało się w 1996 r. Badania nad tymi zagadnieniami są wciąż kontynuowane.

Kolejną prelegentką była dr Rosanna Di Pinto z Archiwum Fotograficznego Muzeum Watykańskiego. Przedstawiła ona referat zatytułowany: „*Le recenti soluzioni giuridiche concernenti la fruizione delle riproduzioni fotografiche e digitali applicate nei Musei Vaticani*” (*Współczesne rozwiązania prawne zastosowane w Muzeach Watykańskich, dotyczące użytkowania reprodukcji fotograficznych i cyfrowych*). W swoim referacie odniosła się do rozwiązań prawnych związanych z kwestią praw autorskich do reprodukcji dóbr kultury będących własnością Państwa Watykańskiego. Piecza nad całościową opieką nad dziełami sztuki Stolicy Apostolskiej, a więc ich konserwowaniem, restaurowaniem oraz waloryzacją i upowszechnianiem eksponatów za pośrednictwem studiów, badań i publikacji naukowych leży w gestii Muzeów Watykańskich. We wstępie więc prelegentka zapoznała krótko słuchaczy z problematyką zarządzania muzeami kościelnymi. Przetawiła ewolucję prawa kościelnego w tym zakresie od w. XV po czasy nam współczesne. Obecnie obowiązuje postanowienie legislacyjne Państwa Watykańskiego z 25 lipca 2001 r. (n. 355). Jak stwierdziła prelegentka, ustawa ta „*jest pierwszym systematycznym i całościowym postanowieniem prawnym dotyczącym ochrony dóbr kultury od momentu tzw. Traktatów Laterańskich z 1929 r. – czyli układu pomiędzy Stolicą Apostolską a Rządem Włoskim, na mocy którego powstało Państwo Watykańskie. Ustawa jest jednocześnie czytelnym sygnałem, iż Stolicy Apostolskiej zależy na ustawicznej trosce*

o ochronie dóbr kultury, z uwzględnieniem dyrektyw prawodawstwa lokalnego i międzynarodowego". Przywołana przez dr R. Di Pinto ustawa porusza następujące zagadnienia: wprowadzenie w problematykę i pojęcie dóbr kultury; inwentaryzacja i katalogowanie, konserwacja i bezpieczeństwo dóbr kultury, ich rozpowszechnianie i ekspozycja; odkrycia i odnalezienia dóbr kultury. Właśnie według zaleceń Ustawy n. 355 z 2001 r. opracowane zostały dyspozycje korzystania przez społeczeństwo z dóbr kultury. Położono w nich nacisk na ochronę własności praw użytkowania. Po zapoznaniu słuchaczy z rozwiązaniami prawnymi zastosowanymi w Muzeum Watykańskim, prelegentka wyraziła nadzieję, że doświadczenia, którymi się podzieliła wniosą jakiś wkład w projekt unowocześniania Muzeum i Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu.

Ostatnią prelegentką była dr Monika Smoleń – dyrektor Departamentu Strategii Kultury i Funduszy Europejskich Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w Warszawie. Poprzez prezentację multimedialną zapoznała słuchaczy z tematem: „Programy wspólnotowe Unii Europejskiej na lata 2007-2013 i możliwości korzystania z nich przez kościelne osoby prawne w dziedzinie ochrony zabytków ruchomych i nieruchomych”. Zaprezentowała m.in. zrealizowane projekty renowacji zabytków sakralnych, muzeów diecezjalnych i archiwów kościelnych współfinansowane ze środków Unii Europejskiej.

Uczestnicy sesji mogli zwiedzić stałą ekspozycję odnowionego Muzeum Archidiecezjalnego, a także okolicznościowy wernisaż „Spotkania – Jan Paweł II w obiektywie Arturo Mari”. Dodatkową atrakcją była możliwość spotkania z autorem zdjęć, dokumentalistą działalności ostatnich sześciu papieży i osobistym fotografem papieża Jana Pawła II, który wziął udział w poznańskich uroczystościach. Ponadto goście zwiedzili nowe budynki Archiwum Archidiecezjalnego. Symposium spotkało się z żywym zainteresowaniem historyków i archiwistów z Poznania oraz przedstawicieli diecezjalnych i zakonnych archiwów kościelnych. Wygłoszone referaty zostaną wkrótce opublikowane w „Archiwaliuszu” – Biuletynie Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu.

Ks. Jarosław Wąsowicz SDB
Archiwum Salezjańskie Inspektorii Piłskiej

V POWSZECHNY ZJAZD ARCHIWISTÓW POLSKICH

SEKCJA „ARCHIWA KOŚCIELNE”

(Olsztyn, 6-7 września 2007)

W dniach 6-7 września 2007 roku odbył się w Olsztynie V Powszechny Zjazd Archiwistów Polskich. Tematykę obrad ośmiu sekcji oraz czterech paneli Zjazdu zdominowały zagadnienia, których odzwierciedleniem było hasło: *Archiwa polskie w nowoczesnym społeczeństwie*.

Zjazd zainaugurowała Msza Św. w kościele św. Franciszka z Asyżu. Po jej zakończeniu uczestnicy przenieśli się do auli Centrum Konferencyjnego Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego przy ul. B. Dybowskiego 11. Uroczystego otwarcia obrad plenarnych dokonał prof. dr hab. Jarosław Poraziński, prezes Zarządu Głównego Stowarzyszenia Archiwistów Polskich, po którym uczestników Zjazdu witali, podkreślając jednocześnie jego znaczenie, m.in.: Tomasz Merta, podsekretarz stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego i jednocześnie generalny konserwator zabytków; przedstawiciele władz lokalnych z prezydentem Olsztyna Cz. Małkowskim na czele oraz arcybiskup senior – ks. prof. dr hab. Edmund Piszcz.

W trakcie obrad plenarnych jako pierwszy referat pt. *Archiwa polskie. stare i nowe wyzwania* wygłosił dr Sławomir Radoń (Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych). Kolejny prelegent prof. dr hab. Norbert Kasparek (UWM Olsztyn) przedstawił referat *Historia Warmii i Mazur odczytywana w Olsztynie*. Po przerwie głos zabrał prof. dr hab. Bohdan Ryszewski (UWM Olsztyn), który